

Qanchisniyuq Danielpa Qillqanmi - Kinsañiqin Número

Iskay rikch'aykuna

Jeff Pippenger

2023-11-25

Kunanqa Daniel qillqapi Levitico iskay chunka suqtayuqpi kashan “qanchis kuti” nisqakunataqmi rimachkanchik. Kayqa pakasqanmi kachkan ñawinkuta wichq'ayta akllakusqakunapaq, ichaqa rikuyta munasqakunapaqqa chaypi kachkanmi. Qallarisunchik Daniel qillqap pusaq ñiqi kapitulumanta, chunka kimsayuq versículomanta.

Chaymantam uyarirqani huk santo parlaqta rimashaqta, hinaspan huk santo nirqan chay rimashaq cierto santoman: “Hayk'aqkam kachkan chay rikuy sapa p'unchay sacrificiomanta, chay ch'inyaypaq huchallikuymanta, chay santuario-ta hinallataq ejercito-ta sarusqa kananpaq?” Daniel 8:13.

Kay qillqa qallarín “chaymanta” nisqawan, hinallataq t'aqwan Daniel ñawpaq chunka versículokunapi chayraq rikusqan proféticapa historianta rikuchisqanmanta. Capítulopa huk ñiqinmanta iskay ñiqinkama, reqsichin imay watapi Daniel chay rikusqanta chaskirqan, hinallataq Ulai mayu patapi chaskisqantapas. Kimsa ñiqinmanta chunka iskay ñiqinkama, payqa proféticapa historianta “rikun”. “Chaymanta” payqa hanaq pacha rimayta “uyarin”, tapuywan kutichiywan sast'asqa. Chunka pichqa ñiqinpiqa, chayraq “rikusqan” proféticapa historiapa rikusqanmá imata niq kasqanta maskhayta qallarín. Ancha importante-mi reqsiy chay t'aqwayta, versículo kimsamanta chunka iskaykama Danielpa “rikusqan” rikusqawan, hanaq pacha rimaywan paypa “uyarisqan” nisqawan—imaraykuchus iskay sapaq rikuskakuna kanku.

Aswan kususqa kachun qankunapa ñawinkuna, rikunkuchusrayku; hinallataq rinrinkuna, uyarinkuchusrayku. Mateo 13:16.

Tapakimsa chunka kimsa kaq versículopiqa kaymi nisqa, “¿Haykaqkamataq kay visión kanqa?”, hinaspa “visión” nisqata tikrasqa simiqa, chunka suqta kaq versículopi “visión” nisqata tikrasqa simimanta huknirayaq hebreo simim.

Ulay mayu patakuna chawpinmanta runapa kunkanta uyarirqani; paymi waqyaspa nirqan: Gabriel, kay runata rikuyta entiendenanpaq yachachiy. Daniel 8:16.

Iskay kastillanu simipi “vision” nisqaman ishka sapa hebreo simikunata tikraspa, Levítico iskay chunka suqta qillqapi kaq “qanchis kuti” nisqaqa “qhawasqapa ñawpaqninpi pakasqa” tukurqan. Bibliata yachaqkuna, hawallanpi puririspas saqsakusqalla kaqkuna, kay ishka sapa hebreo simikunata hukllapaq simi hina qhawarinku, ichaqa chayta ruwasqankumanta kikinkupa sasachakuyninkuman churakunku.

“Patanpi qhawanallam mana ancha allintachu ruwanqa. Allinta yuyaykuspa mask'ay, chaymanta tukuy sunquwan sasa yachakuyta ruwanapaqmi munakun, chayta entiendenapaq.

Diospa siminpi kashan chiqaqkuna, ancha chanin mineralpa sirankuna hina, patan uranpi pakasqa. Chaykunata allpata allhaspa tarinapaq, imaynan quri qollqeta mask'aq runa allpata allhan, hinaqa pakasqa qhapaq kaykuna tariykun. Allinta yachay, chiqaq kaypa pruebanqa Qillqapi kikinpi kananpaqmi. Huk Qillqaqa wakin Qillqakunata kicharinapaq llavemi. Chay qhapaq, pakasqa niyninqa Diospa Santo Espiritunwanmi sut'inchasqa, simita yuyayninchisman sut'ita qhawachispa: 'Simiyniykikuna yaykuyninmi k'anchayta qun; mana yachaqkunamanmi yuyayta qun.'" Fundamentals of Christian Education, 390.

Yachachisqa kanchis Diospa Siminpi "sapa chiqaq willakuyqa mayqinmanpas hap'iyyuqmi" nisqa kasqanmanta, chayrayku pusaq kaq capítulo ukhupi iskay sapaq hebreo simikuna "vision" nisqaman tikrasqa kasqanta mana qhawariyta akllasunchik chayqa, noqanchik kikinichikmi Laodicea llaqtapa ñawsa kayninta hawaman churakunchik. Ñawpaq rimayqa kayhinan: "mana qhawayta munakuqkuna hinaqa manam pipas aswan ñawsachu."

"Bibliaqa tukuy prinsipioykunata hap'in runakuna entiendenankupaq, kay kawsaypaq chayri hamuq kawsaypaq allinchasqa kananpaq. Chay principiokunataqa llapankunam entiendenmanmi. Mana pipas, yachachisqanta chaninchaspa hap'iy munayniyuq kaspas, Bibliamanta huk pasajellatapas leespa mana imaymana yanapaq yuyayta chaskinqachu. Ichaqa Bibliaqa aswan ancha chanin yachachisqanqa mana ocasionales nitaq ch'ulla-ch'ulla estudiowan chaskisqa kanchu. Hatun cheqaq kaynin sistemaqa mana hina rikuchisqachu, utqaylla otaq mana allinta cuidaq ñawiriq runa reqsinanpaq. Achka qori qhapaqninmi hawa patamanta ancha uraypi kachkan, chaykunataqa sapallanmi diligente maskhaywan hinallataq mana sayk'uspa sapa kuti kallpachakuspa tariyta atisun. Cheqaqkuna, chay hatun llapanta hunt'achiqkunaqa, maskhasqa hinallataq huñusqa kanan: 'kaypi asllata, chaypitaq asllata.' Isaías 28:10."

"Chayhinata maskhasqa hinaspa huñusqa kaqtinkuqa, hukninwan huknin allinta, hunt'asqa hinallataq tupachisqa kasqankuta tarinkaku. Sapa Evangeliopas wakinkunapa yapakuyninmi, sapa profecíapas huk profecía sut'inchayninmi, sapa cheqaq kaypas huk cheqaq kaypa wiñayninmi. Judío ñiqin yupaychay kamachikuykunapa rikch'ayninkunaqa Evangeliowan sut'ichasqa kanku. Diospa siminpi sapa kamachiyqa cheqanmi kan, sapa ruwasqapas imapaq kasqanmi kan. Hinallataq llapan hunt'asqa sayariyninqa, yuyaychasqanpi hinallataq ruwasqanpi, Qillqaqninmanta testimoniota qowan. Kayhina sayariytaqa mana mayqin yuyaypas, mana aswanqa Wiñaypaq Mana Tukukuqpa yuyayninlla, unanchayta utaq ruwariyta atiswanchu." Education, 123.

"Visión" nisqa simiqa Danielpa pusaq kaq capítulo nisqapi chunka kuti rikurin, ichaqa chay chunka kutikunaqa iskay sapa hebreo simikunamanta rurasqa kanku, chay simikunapa nisqankupis mana kikinchu. Sichus kikin kaqta niyman karqan chayqa, Danielqa chay chunka rikuriykunapi sapanka huk simillatam llamk'achinman karqan. Danielqa iskay simikunatam qillqarqan, imaraykuchus sapanka huknin simi sapaq nirqayninta hap'in, hukninqa Danielpa "rikusqan" visiónta sut'inchay, hukninñataq "uyarisqan" visiónta. Chunka kinsa kaq versículopi, "visión" hina t'ikrasqa simiqa châzôn nisqam, chaypa nisqanqa "rikuy", utaq "visión", "musquy" utaq "oráculo" nisqam. Ñoqaqa chayta "profética historiaq visiónnin" sutinchani, chay simipa nisqanrayku hinallataq Danielpa llamk'achisqanman hina.

Versículo hukpi kaqchisniyoq, Daniel nisqanpi, Danielqa nin: “huk rikch’aymi noqaman rikurirqa”, hinaspa versículo iskaypi iskay kutitaq rimarin “huk rikch’aypi rikurirqani” nispa. Chaymanta versículo chunka kimsayoqpi, tapukuy hatarichisqa kachkan: “haykaqkama kay rikch’ayqa kanqa” nispa. Tukuy chay llank’ayninkunaqa hebreo simi “châzôn” nirqanmi. Chaymanta versículo chunka pichqayoqpi, ichaqa chayamunchik manaraq allin aswan ancha ancha chaninniyoq p’unchawman, maypichus Danielqa chay kikin simita llamk’achkan, paymi nin: “noqa”...“rikch’ayta rikuspá, unanchayninta maskharqani.” Daniel châzôn rikch’ayta rikusqanmanta qhipaman, ima ninanpaq kasqanta yachayta munarqa. Kayqa huk cheqaqmi, chayqa ancha hatun chaninniyoqmi kay capítulo ukhupi Levitico iskay chunka soqtayoqpi “qanchis kuti” pakasqa kasqanmanta yachanapaq.

Payqaqa châzôn simitaqmi llamk’achin chunka qanchisniyuq chaymanta iskay chunka soqtayuq versiculokunapim. “Vision” nisqa simi chunka kuti rikurin Daniel qanchis pusaqniyuq capitulopi, chaymanta qanchis kutitaqa châzôn simim sut’inchan. Danielqa huk hebreo simita, “vision” nisqaman tikrasqa kasqanta, tawa kutim llamk’achin. Chay huk hebreo simiqa mar’eh nisqam, hinaspan “appearance” ninmi.

Châzôn nisqaqa qanchis kuti Daniel qanchis pusaqniyuq kapitulumanta pusaqpi, hinaspa mar’eh nisqaqa tawa kuti tarikun; iskayninkuña kuskanpi chunka kuti ingles simipi “vision” nisqa Daniel pusaq kapitulumanta pusaqpi rikurimunanta representarinku. Qanchis yapasqa tawaqa chunka hukniyuqmi, imaraykuchus huk kutipi Danielqa mar’eh simita llamk’achirqa, chaymanta tikrasqa karqaq imayna definiyusqanman hina; versículo chunka pichqapiqa, Daniel “qhawariyninpaq maskhaspa” châzôn qhelqasqa willakuy proféticopa rikuynta, chaypiqa paypa ñawpaqninpi “sayarqa” “runapa rikch’aynin hina.” “Appearance” nisqa simiqa mar’eh mi. Chayrayku, mar’eh nisqaqa Danielpaq Daniel pusaqpi tawa kuti llamk’achisqa kachkan, huk kutitaq tikrasqa kachkan hatun ñawpaq definiyusqanman hina, “appearance” nispa, huk kimsa kutitaq “vision” nispa tikrasqa kachkan.

Manam reqesqaqchu kay King James Bibliata t’ikraqmanta qharikunata ima rimaywanpas qhawachayta. Ichaqa yuyarinapaqmi kashan, chunka kimsayuq versiculopi tarikun sapallan yapasqa simi King James Bibliapi (“sacrifice”), maymantachus Inspiración sut’inmanta nin: “manan qillqapiqa kayqa kanchu.” Inspiraciónqa aswanta ninmi chay yapasqa simiqa “runa yachaywan yapasqa kasqanta.” Chay kikin capitulopi, iskay sapaq hebreo simikuna hukllaña inglés simiman t’ikrasqa kanku. Kay iskay simikunapa chiqap sapaqchasqanta riqsiyqa ancha, ancha allinpaqmi.

Chaymi karqa, ñoqa, arí ñoqa Daniel, chay rikuyta rikuspaymi, chaypa yuyayninta maskhasqaykama, hinan qhawariy, ñawpaqniypi sayarqa runapa rikch’aynin hina. Hinaspan uyarisqani runapa siminta Ulai mayupa iskaynin patakunapura, chaymi waqyaspa nirqa: Gabriel, kay runata rikuyta entiendenanpaq rura. Daniel 8:15, 16.

Hinallataq Danielqa chayraq “rikusqa” “châzôn vision” nisqaq “significadon” maskhashaqtin, Cristoqa Gabrielta willan Danielta “mar’eh vision” nisqata, chayraq “uyarisqa” visionta, entiendenanpaq “rurachinankupaq”. Danielqa profetapa historianta rikuchiq visionta entiendeyta

munarqa; ichaqa Cristoqa, chunka kimsayuq versiculopi Palmoni hina reqsisqa (“chay certain santo rimariq”), Gabrielta kamachirqan Danielta “mar’eh vision” nisqata entiendenanpaq rurachinanpaq, mana “châzôn vision” nisqatachu. Chunka phisqayuqwan chunka soqtayuq versiculokunapi, Gabrielpaq nisqa munayqa kaymi: payqa Danielta “mar’eh vision” nisqata entiendenanpaq rurachinan tiyan; chaymi “vision” hina tikrasqa simi, “appearance” niyta munan, manataq Danielpa entiendenan munasqan profetapa historianta rikuchiq visionchu. Mana Gabrielta qosqa llank’ay kamachiya reqsispallaqa, Levitico iskay chunka soqtayoqpi kaq “qanchis kutikuna” nisqaqa qawarisppas pakasqa hinam qhipan.

Chunka suqta tawaq chunka suqniyuqpi, iskaynin hebreo simikuna “rikuy” nisqaman tikrasqakuna chaylla kikin versiculopi kachkanku, chay versiculotataq huk hatun llavekunamanta hukninman tukuy, Danielpa “qanchis kuti” nisqamanta willakuyninpa cheqaq kayninta kicharinapaq.

Chay tutaq, paqariqpaq rikuchisqa musquy, nisqa kaqmi cheqaq: chayrayku, musquyta wisq’ay; achka punchawkunapaqmi kanqa. Daniel 8:26.

Versículo iskay chunka suqta nisqapi, “ch’isiykunapaq, paqariykunapaq rikuy” nisqaqa mar’eh rikuy, chayqa “rikch’aynin” ninanmi; ichaqa “wichq’asqa kananpaq” nisqa rikuyqa châzôn rikuy, sut’inchasqa willakuy historiapaq. “Ch’isiykuna, paqariykuna” nisqa rimaymi iskaynin rikuykunamanta t’aqasqa kasqanta sapanchan hinaspa reqsichin. Chayta ruwan huk runa kay ruwanamanta Bibliata paqarichiypi huk rikch’anawan. Chay runa kayqa karqan iskayninmanta: Bibliapa siminkunata qillqaq profetakunamantapas, Bibliata tikraqkunamantapas. Bibliapa, Cristowan hina, divinidadwan runa kaywan huñusqa kasqanta qawachin. Chay runa kayqa historiapi uraykamurqan, Adanmanta huchallikusqan qhipamanta, Bibliata qillqaqkunaman hinaspa tikraqkunaman. Cristoqa Bibliapas Diospa Siminmi kanku; Diospa Siminqa ch’uyaqmi, imaraykuchus chay huñusqapi divinidadqa sapa kuti aychapi kaq pisiyninkunata atiparqan.

Pablo, Jesucristoq kamachin, apóstol kananpaq qayasqa, Diospa evangelninpaq t’aqasqa, (chaytaqa ñawpaqmantapuni santok qelqakunapi profetankunawan prometisqaña karqa,) Churin Jesucristo Señorninchismanta, paymi aychaman hina Davidpa mirayninmanta paqarisqa karqa. Romanos 1:1–3.

Rimayqa “ch’isiwan paqarinwan” Diospa Simiypi kutikachaqa rikurin, hinaspataq sapa kuti “ch’isiwan paqarinwan” nisqallamanta t’ikrasqa kachkan, imaynan chay chunka suqta-niyuq versiculopi kachkan, hinallataq Genesispi kamaq willakuypi achka kutita t’ikrasqa kasqan hina, maypichus kutikachaqa nillan: “hinaspan ch’isi karqan, hinaspan paqarin karqan...” Cheqaqtapunin, hinaspa sapa cheqaqmi kikinmanta chanin kasqanta apamun (kay cheqaqta yuyayman hap’iyqa ancha esencialmi), Bibliapi sapa maypinchus “ch’isiwan paqarinwan” rimayqa mana “ch’isiwan paqarinwan” nisqaman t’ikrasqachu (imaynan chunka suqta-niyuq versiculopi kachkan hina), chayqa Daniel pusaqniyuq qhelqapa chunka tawa-niyuq versiculollapim. Chaypim, chayllapim Diospa Simiypi “ch’isiwan paqarinwan” nisqa rimayqa “p’unchawkuna” nisqallaman t’ikrasqa kachkan.

Hinaspanmi: Iskay waranqa kimsa pachak p’unchawkama; chaymantaq ch’uya wasita pichasqa kanqa. Daniel 8:14.

Chunka iskay chunka qhipaman, Danielpa chaylla qillqapi, hebreo rimay “ch’isiwan paqarinwan” nisqa, imayna lliw kutipi tikrasqa kasqan hina tikrasqa kashan; ichaqa chay versículo Adventismopa chawpi sayaynin, teqsinwan cimienton kasqanpi, chay rimayqa “p’unchawkuna”llaman tikrasqa kashan. Ima kallpachaymi Rey Jacobo Bibiliapa tikraqkunata chay hina rikch’ariq mana tinkuq pantayta ruranankupaq púsarqa? Paykunaqa iskay chunka suqta versículopi chay rimayta tikrarqanku, Bibliaq wakinpi lliw rikurimuyninkunawan hunt’asqa hina. Ichaqa iskay chunka suqta versículomanta chunka iskay versículo ñawpaqpi, chunka tawa versículopi, paykunapa runa kayninmi chunka kimsayoc versículopi tapukuymán huk sapa chiqanchayta churarqa. Chayri chunka kimsayoc versículopi tapukuypiq, chay huk simi “sacrificio” nisqa kasqa, mayqintachus Bibliaman mana yapanapaq karqa. Diosqa munarqa chunka tawa versículota ancha ukhu, sapallan, sut’i rikurinanpaq sayachiyta. Chayta ruwaspanmi, Gabrielman Danielta ima entiendenanpaq yachachinanta kamachisqa kasqantapas reqsichirqa.

Chunkaq chunka suqta versículopi, Jesúsqa Gabrielta kamachirqa Danielman mar’eh rikch’ayninta entiendichinanpaq, ichaqa Danielqa proféticq historiapa châzôn rikch’ayninta entiendenayashaqtinpas. Iskay chunka suqta versículoqa nin “tardekunamanta, paqariykunamantawan rikch’ay nisqa willasqa”qa “cheqaq” kasqanta. Châzôn rikch’ayqa huk profétic “rikuy” karqa, ichaqa mar’eh rikch’ayqa “willasqa” karqa, rimarisqa kasqanrayku. Chayqa chunka tawa versículopi rimarisqa karqa, maypichus Palmoniq nirqa: “iskay waranqa kimsa pachak tardekunaman paqariykunamanwan; chaymantaq santuarioqa pichasqa kanqa,” nispa. Iskay chunka suqta versiculopiqa, “tarde paqariykuna” nisqa rimayta apaykachan, chayta “rimarisqa” rikch’ay kasqanta reqsichispa, Daniel pusaq kapitülöpí iskay rikch’aykunapa sapaqchasqankuta reqsichinapaq. Proféticq historiapa rikch’aynin, Danielpa “rikusqa”, hinaspa paypa entiendenayashan, huk karqa chay “rimarisqa” rikch’aymanta, mayqintaq Danielqa “uyarisqa”. Aswan ancha importanteqa, Danielpa “uyarisqa” rikch’aymi karqa chay Gabrielpa Danielman entiendichinanpaq.

Runakunaq kikin, chaykunaq rurasqanwan Chuya Bibliata kamachispa, qillqarqanku “vision” nisqa simita chunka kuti Danielpa pusaq kaq capítulopi; chayta ruwaspa pakarqanku huk visión nisqa “rikusqa” kasqanta, hukñataq visión nisqa “uyarisqa” kasqanta. Chayhinata ruwaspa, chinkachirqanku chay sinchi nisqa qhawariyta mayqinwan riqsichin Cristoq munaynin Danielqa aswan entiendenanpaq chay visión “uyarisqa”manta, ama hina chay visión “rikusqa”manta entiendenanmanta. Kunanqa qhawarisun imata Gabriel ruwan llamkaynin kamasqanta hunt’ananpaq.

Chaymi sayasqayman qayllakamurqa; hinaspa qayllakamusqañpi mancharirqani, uyayman urmaykurqañi. Ichataq pay niwarqa: «Entiendey, runapa churin, kay musqukuypa tukukuypa pacha chayamunanpaqmi» nispa. Pay rimapaykawasqanyá, allpaman uya urqusqañpi sinchi puñuypi kasharqani; ichaqa llamkaykuwarqa, sayarichiwargantaq. Hinaspan nirqa: «Qhawariy, piñasikuypa qhipa tukukuyninpi imachus kananpaq kasqanta yachachisqayki; imaraykuchus tukukuyninqa churakusqa pachapin kanqa» nispa. Daniel 8:17–19.

Gabrielqa kunan qallariynin rurananta, Danielta entiendenanpaq iskay waranqa kimsa pachak tuta-kunamanta, paqarin-kunamantawan rikuyta, mayqanmi cheqaq. Ñawpaqta willan payta hina,

profético historiapa rikuyñin, châzôn sutiuyu rikuy, kanqa “tukukuypa tiempopi.” Chaymanta, Daniel profético puñuyupi kashaqtin, Gabriel llaqwan Danielta llank’arin, sayarichin cheqanta. Willan payta: “Qanta yachachisqayki.”

Chaytam Palmoni (Cristo) Gabrielman rurananpaq nirqan, kayhinata nispan: “Gabriel, kay runata entiendichiy mar’eh visión nisqanta, chisi-kunawan tutamanta-pacha nisqakunamanta.” Gabrielqa ninmi Danielta “yachachisqayki imachus kanqa piñakuypa tukukuy qhepa p’unchaykunapi.” ¡Chaypin kashan! ¡Chaymi Levítico iskay chunka suqtayoqpi qanchis kuti nisqa! Pakasqan kashan kikillan profético técnica nisqawanmi, mayqentachus Gabrielqa profetakunata sapa kuti pusarqan chaymanta willanakunankupaq hinaspa qelqasqankupi llamk’achinankupaq! Chay técnicaqa kaymi: “línea patanpi línea, kaypi asllata hinaspa chaypi asllata.”

Uriah Smith qelqasqan “Thoughts on Daniel and the Revelation” sutiuyu libropi (mayqentachus llaqa Adventistakuna, hinaspa vecinonkupas, reqsinankupaq kanan) nisqapi, Smithqa Daniel libro, pusaq kaq capitulopi chunka qanchisniyuqmanta isqun chunka kaq versículokunamanta rimarin:

“Ñawpaq rimaywanmi nin: akllakusqa p’unchaypi tukukuynin kanqa, hinaspa payta yachachinqa imachus kanqa piñakuypa qhipa tukukuyninpi; chaymantataq qallarimun rikuchisqa musquypa sut’inchayninman. Chay piñakuyqa unay pacha mast’ariyniyuq kasqanta entiendenapaqmi. ¿Mayqin pacha? Diosqa Israel llaqtanman nirqan mana allin ruwasqankurayku paypa piñakuyninta paykuman ichamunanpaq; chayhinapin kamachirqan ‘Israelpa qhelquesqa mana allin kamachiq prinsipi’ nisqamanta: ‘Umachakuqta qhechuy, coronataqa oqaruy.... Tikrasaq, tikrasaq, tikrasaqmi: manataqña kanqachu, pay hamunankama, mayqenpaqchus derecho kasqan; hinaspa paymanmi qosqasaq.’ Ezequiel 21:25–27, 31.”

“Kaymi Diospa phiñasqan pacha kachkan pacton llaqtanpa contranpi; chay pachanpi Santuarioqa ejercitowan kуска sarusqa kananpaqmi. Diademaqa qichusqa karqa, coronapas urmachisqa, Israel llaqtata Babiloniaq reino kamachiptin. Hinaspataq yapamanta tikrasqa karqa Medo-persa runakuna raykun, yapamanta Griego runakuna raykun, yapamanta Romanokuna raykun, imaynachus profeta simita kimsa kuti kutichin, chayman hina. Chaymanta Judíokunaqa, Cristota ñaqaspa, mana unayllataq kay pachapa tukuy uya pataman ch’iqisqa karqaku; hinaspa espiritual Israelqa literal mirayninpa rantinpi churakusqa; ichaqa kay pachapi atiyniyuq kamachiqkunapa uranpi kashanku, chay hinallataq kanqaku Davidpa trono yapamanta sayarichisqa kama,—chay tronoq cheqaq herederon, Mesías, Thak kawsaypaq Príncipe hamunankama, hinaspataq payman qosqa kanqa. Chaypachaqa phiñakuynin tukukunqa. Kay pacha tukuyin qhipa tukukuypi imatachus pasanqa, chayta angelqa kunan Danielman reqsichinanpaqmi.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 201, 202.

Smith sutichasqa “phiñasqa kay” qallarin, Manasés Asiriokunaq makinmanta Babiloniaman apasqa kaptin, 677 a.C. watapi. Llakiywanmi, Smithqa Sedequías urmachisqa kayninta, 586 a.C. watapi, hinaspataq chayta churaykan versículo diecinuevepi nisqa “phiñasqa kay” pacha qallariyninman. Smithqa mana imatapas rimanchu imatachus chay versículopi nisqan “phiñasqa kaypa qhepa tukukuynin” munasqanmanta. Payqa chayta hapinlla “phiñasqa kay” hina; ichaqa sichus kan “phiñasqa kaypa qhepa tukukuynin,” simi kamachiypas yuyay chaninpas mañakunmi chaymanta kananta, aswan pisillaqa, “phiñasqa kaypa ñawpaq tukukuyninta”pas. Smithqa yachasqam karqan

setenta wata prisionpi kay qallarisqanta Nabucodonosorpa ñawpaq atacayninwan Jehoiakimpa contranpi, 606 a.C. watapi; ichaqa churan “phiñasqa kay” pachapa qallariyninta Nabucodonosorpa kinsa kaq atacayninpi, chayqa ruwasqa karqan Sedequíaspa contranpi, paymi karqan qhepa rey Judeapi.

“Astawanpis paypa [Danielpa] ñawpaq kausayninmanta aswan allinta, aswan detalladamente willakusqa kaptinpas, huk profetap ñawpaq kausayninmanta qillqasqamantaqa aswan achka, ichaqa paqpa paqarisqanpas ayllunpas llapanpi pakasqa saqisqa kanku; huklla yachasqanchikqa kamachiq ayllumanta kasqanm, ichapas Davidpa wasinmanta, chay pachaqa ancha mirasqaña karqan. Payqa ñawpaq kutipi rikurimun Judá suyupa aylluyuq prisionero noblekunamanta huknin hina, Babiloniapa reynin Nabucodonosorpa ñawpaq watanpi, qanchis chunka watayuq prision nisqapa qallariyninpi, a. C. 606 watapi. Jeremíaswan Habacucwanraqmi profecíankuta rimasharqanku. Ezequielqa chaymanta qhipallata qallarín, chhika qhipataq Abdíasas; ichaqa iskayninkuqa llamkayninkuta tukurqanku Danielpa unay, suma, lliklla rikch’aq puriynin tukukuyninmanta aswan ñawpaq watakunapi. Kimsa profetakunalla paymanta qhipaman hamurqanku: Hageowan Zacaríaswan, paykunaqa profeta hina llamk’arqanku huk pisi pacha kуска kawsaspa, a. C. 520–518 watakunapi, hinaspa Malaquías, Antiguo Testamento nisqapa qhipa profetan, payqa huk pisi pacha allin reqsisqa karqan a. C. 397 watapi.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 19.

Smithqa sum yacharqan chunka isqunniyuq chhikanpi nisqa “phiñasqa kawsay pacha” nisqaqa huk pacha kasqanta. Chay pachataqa sum yacharqanmi Daniel qanchis pusaqniyuq t’aqapi chunka kimsayuq chhikanwan hinallataq yupaychana wasita chaymanta soldadokunatapas sarusqa kasqan pacha kasqanta, hinallataq tukukuynintaqa allinmi reqsirqan 22 de octubre, 1844 watapi.

Smithqa huk chikanta chiqaqta rimarqa, ichaqa cheqaqta pantarqa ima ruwasqanrayku chaymi karqa paypa proféticopaq aplicacionninkunapa característican. Payqa saqerqa historiata pushananta paypa hamut’asqanman profétic simimanta, manataq saqerqachu profétic simita pushananta paypa historiamanta entiendenanman. Sichus Bibliata saquesun profétic historiata sut’ichananta, chayqa hinapuni allin willakuyta charisunchik historiaman asuykunapaq.

Biblia yachachin runaqa pimanta atipasqa kashan chaymanta, chay runaqa paypa kamachin kashanta.

Paykunaqa qispichisqa kayta qarichispa, paykuna kikinwa wañuypaq millay ismuq kaypa kamachisqan uywaykuna kanku; imaraykuchus mayqen runataq atipaykusqa kanman, chayllatam payqa watachasqa kasma kamachisqan hina apachikun. 2 Pedro 2:19.

Manasés reyta Babiloniaman apasqa karqan 677 A.C. watapi. Chaypim Judá atipasqa karqan hinaspa watasqa kawsayman apasqa karqan. Kaymi qallariy punto, mayqinchus iskayninpi, 1843 hinaspa 1850 gráfíkokunapi rikuchisqa kashan, Sister White-taq chaykunata allin kasqankuta sut’ichan. Smithqa Daniel qhelqapa pusaq ñiqin kapitulumanta, chunka kinsa ñiqin versiculomanta “saruchiya” qallarín Sedequíaswan, paymi Judápa qhipa reynin karqan. Sedequíasqa huk wiñay atiy juicioypa tukukuynin karqan, manataq qallariyninchu. Sister Whiteqa sut’ita rimarin Manasésqa Babiloniapi apasqa kayninqa ima hamunanpaq kasqanmanta “earnest”

kasqanta. “Earnest” nisqaqa ñawpaq pagon, hinaspa rantiyta qallarisqanta señalaspa, wakin pagokuna qhepantaraq hamunankupa kasqanta rikuchin.

Qankunamanta profetakunaqa sutinchaspalla qhipanpiqa willakuykuta hinallataq kallpachanakuykuta ruwarqanku; mana manchakuspa Manasésmanpas llaqtanmanpas rimarqanku; ichaqa willakuykutaqa pisichasqa qawarqanku; qhipaman kutiriy Judáqa manan uyariyta munarqanchu. Runakuna mana wanakuspa hinalla puriyta qallarinqaku chayqa imatachus taripanakunman karqan, chayta cheqaqchaspa rikuchinapaqmi Señorqa saqerqan rey ninta asiriokuna soldadokunapa huk huñu hap’iykuspa apasqa kananpaq; paykunaqa “cadenakunawan watarqanku, hinaspan Babiloniaman aparqanku,” paykunapa pisi tiempollapaq hatun llaqtankuman. Kay ñak’ariymi reyta allin yuyayman kutichirqan; “Señor Diosninta mañakurqan, taytakunapa Diosninpa ñawpaqenpi ancha pisi kayman uraykachikurqan, hinaspa Payman mañakuyta aparqan; Paytaq payrayku kuyapayakuspa mañakusqanta uyarirqan, hinaspan Jerusalemman kutichimorqan reinonman. Chaymantataq Manasés yacharqan Señorqa Dios kasqanta,” nispá. 2 Crónicas 33:11–13. Ichaqa kay wanakuyqa, ancha musphaypaq hina kasqanpas, qhipa qhepaypi hamurqan, mana atispaña salvaqa reinota unay watakuna idolokunata yupaychaspa purisqankumanta hamuq waqlliy chaypa kallpanmanta. Askha runakunan urmaykuspa mitk’arqanku, mana hayk’aqpas kutin sayariqpaq. Profetas y Reyes, 382.

Manasés nisqallqanmi karqan chay “ñawpaq qullqi qoyllurta” qallarichiy, chay “ñak’ariyta” nisqa “qanchis kutikama” nisqapaq, mayqinchus karqan qhipa “phiñakuynin”; imaraykuchus chay “ñawpaq phiñakuyqa” ñam qallarisqaña karqan 723 a.C. watapi, hanaq llaqtakunapaq reinon norte nisqa apasqa kaptin prisionman. Chaymanta Jehoiacim urmachisqa kaptin, maypichus Daniel prisionman apasqa karqan, Jeremías riqsichisqan qanchis chunka wata prisionqa 606 a.C. watapi qallarín. Jehoiacim qhipanta iskay rey kuna pasaykiptin, Jerusalén thuñichisqa karqan; hinallataq qhipa Judá llaqtapa rey, Sedequías, qhawarqan churinkunata ñawpaqninpi wañuchisqankuta; chaymantataq ñawinkunata llusqichispa, Babiloniaman prisionero hina apasqa karqan.

Smithqa llaqa progresivo juicio-ta Zedequíasman churarqun, hinaspataq Zedequíaspa juicio-nin-ta suppositionninpaq pruebayoq qillqatas hina llamk’achirqan. Zedequíaspa juicio-nin, payqa “millay mana allin, mana llank’aq kamachiy príncipe” kasqanrayku, sut’incharqan Judápa coronanqa kichusqa kananpaq Cristo hamuspa huk reino sayarichinankama. Smith nisqanman hina: “paykunaqa kay pachapi atiyniyoqkunapa munaynin uranpi kashanku, chay hinallataq kanqaku Davidpa trono-n kutimanta sayarichisqa kanankama,—paypa cheqaq herederon, Mesías, Sumaq Kawsaypa Príncipe, hamunankama, hinaspataq payman qusqa kanqa.” 1844 watapi octubre killapa 22 punchawninpi, Daniel qillqapa qanchis kaq capitulonpa chunka kimsayuq, chunka tawayuq versiculokunapa hunt’akusqanman hina, Cristo, Runa Churipaq rikuchisqa, Yayaq ñawpaqenman hamurqan reino jap’inanpaq.

Tuta rikch’aykunapi qawarirqani, hinaspataq qhawariy, hanaq pacha phuyukunawan runapa Churin hina huk hamurqa; ñawpaq p’unchawkunamanta kaqman chayamurqa, paytataq qayllachiraku ñawpaqninman. Paymanmi qoykurqa atiy, hatunchay, hinallataq qhapaq suyu, llaqa llaqtakuna, nacionkuna, simikuna ima payta sirvinankupaq; paypa atiyñinqa wiñaypaq atiyimi, mana hayk’aqpas chinkananpaq, paypa qhapaq suyuqa mana hayk’aqpas tukusqa

kananpaqmi. Daniel 7:13, 14.

Paní White qawachinmi Daniel qhelqapa qanchis kaq t'aqapi, chaymanta chunka kimsayuq, chunka tawayuq versículokuna hunt'asqa karqan 1844 watapi, octubre killapa iskay chunka iskayniyuq p'unchayninpi.

“Cristopa shamunqa, ñuqanchikpa hatun kuraqnin hina, ancha aswan santu cheqman yaykunanpaq, santuario pichaypaq, Daniel 8:14pi rikuchisqa; Runa Churipa shamunqa Ñawpaq P'unchawkunaqman, hina Daniel 7:13pi qhawachisqa; hinaspa Señormanta hamuy templonman, Malaquías willakusqanman hina ñawpaq rimarisqa, chaykunaqa kikin ruwayllamanta nisqakuna kanku; hinaspa kaypas rikuchisqanmi kasqa noviopa bodasman shamunqanwan, Cristo chunka sipaskunapa parábolanpi, Mateo 25pi, willakusqanman hina.” The Great Controversy, 426.

Smithqa manam qawarisqachu manam rimarqanichu “phiñakuypa qhipa tukukuynin” nisqapa aswan hatun kaqninmanta. Payqa ayqerqanmi chay bíblicopi kamachiyta, mayqanmi reqsichin Judá suyu Manaséspa p'unchayninpi atipasqa kasqanta, hinallataq preso apasqa kayqa, Sedequíasman iskay reykuna ñawpaqpi qallarisqanmanta, chaypas sut'icharqanmi Judá suyupasña Babiloniaman kamachisqa kasqanta, manaraq Sedequías tukukuyninman chayaspa. Kay sut'i saquesqankunawanpas, payqa sutincharqanmi: “kaypin kachkan Diospa phiñakuyninpa pacha, tratonpa llaqtanman contra; chay pacha, maypin santuariowan ejercitopas sarusqa kanankupaq.” Chayraykun payqa derechamantapuni huñun “Diospa phiñakuyninpa pachanta” Daniel qanchis pusaq kaq kapítulowan, chunka kimsayuq versículopi “hayk'aqkama” nisqa tapuywan. Chunka tawayuq versículopi kutichiyqa karqan 1844 watapi octubre killapa 22 punchawkama.

Babiloniapi wataqakuymán churasqa chinkachisqa kayqa huk ñawpaqman puriq historiaraqmi karqa, 677 a.C. watapi qallarispa, hinaspa 1844 watakama qatiq. Chay pachaqa iskay waranqa pichqa pachak iskay chunka watakunaman tupaykun, chaymi, sut'inmanta rimarispas, Levítico iskay chunka suqta qillqapi nisqa “qanchis kuti” nisqaqa. Chay pacha tukukuynin 22 de octubre, 1844 watapi, Danielman huk iskay kaq testigota qusqan “mar'eh vision” nisqapaq, iskay waranqa kimsa pachak tutamanta paqarinkama nisqa qhawariypaq.

Gabriel-ta nirqasqa karqan Danielman chay rikhuysa unanchananpaq, hinaspa Gabrielpa rurasqanqa karqan iskay kaq testigota qun, 1844 watapi octubre killapa 22 p'unchaynin tukukuynin p'unchayman. Manan sapallanchu huk iskay kaq testigota qorqan iskaynin pacha willakuypa hunt'akusqan p'unchayninta sayachinapaq, aswanpas Smith allinta sut'ichisqan hina, 1844-man tupaq iskay kaq testigowan tinkisqa pacha unaymantaqa, chunka kimsañiqin versículopi reqsichisqa karqan, mayqin pachapin santuariopas anfitriónpas sarusqa kanankupaq. Chunka kimsañiqin versículopi tapukuyninqa kaymi: “¿Hayk'aqkamataq chay rikhuysa kanqa sapa p'unchay sacrificiomanta, ch'usaqyachiq hucha llakiy-munasqamanta, santuariota hinallataq anfitrión-ta sarusqa kananpaq?” Chay pacha unayqa karqan Levítico iskay chunka suqtapi “qanchis kuti”.

Imatapaspas Smith mana rikusqanta, icha mana reqsichiyta munasqantaqa, chay versículo chunka isqunniyoqpi “piñakuy” nisqaqa, chay piñakuypa “qepa tukukuynin” kasqanta. Sichus kan “qepa”,

chayqa kanmi hinallataq “ñawpaq”pas; Danieltaq reqsichin maypitaq chay “ñawpaq piñakuy” tukukun, chunka hukniyoq qhatiqpi. Payqa reqsichishanmi papado tutayaq pacha nisqapi kamachiq kasqanta, hinaspa ninmi papadoqa allinta purinqa chay piñakuy hunt’asqa, icha tukusqa kanan kama.

Hinaspa reymi munayninman hina ruwanka; payqa hatunchakukunqa, hinaspa sapa diosmanta aswan hatunman churakusunqa, hinaspa dioskunapa Diosninpa contranpi musphayllapa simikunata rimarinqa; hinaspa phiñakuynin hunt’akunankama allinllata purinqa: imapas kamasqa kasqanqa ruwasqapuni kanqa. Daniel 11:36.

Chunka kinsa chunka suqtayunqin versículotaqa achka runakunan yuyanku apostol Pabloqa iskaq kaq cartanpi Tesalonicensesman qillqasqanpi chayta paraphraseasqanta.

Ama llapa runakuna ama imaymana ñanwanpas qamkunata llullachichunchu; chay p’unchayqa mana hamunqachu, ñawpaqta huk hatun wikch’akuy mana chayamunankama, hinaspa hucha runa rikuchisqa mana kanankama, chinkaypa churin; paymi tukuy Dios sutiyaqpa, utaq yupaychasqa kaqpa contra sayarin, hinaspa llapan paykunamanta aswan hanaqman hoqarikun; chaymi Dios hina Diospa templonpi tiyaykun, kikinta rikuchispa: “Ñoqaqa Dios kani” nispas. 2 Tesalonicenses 2:3, 4.

Pabloqa “huchayniyuq runan”, paymi hinallataq “chinkaypa churin” sutichasqa, payqa “Dios nisqapa, utaq yupaychasqa kaqkuna patapi contrapi sayarispa hinaspa pay kikinta hatunyachispa,” chaymi hinallataq “rey” nisqa, payqa “munasqanman hina ruranka; hinaspa pay kikinta hatunyachinqa, llapa dioskunamanta aswan hatunta qawachispa.” Iskaq pasaje nisqakunaqa Roma llaqtapi papamanmi rimarin. Daniel qillqanmi nin papaqa allinta purinqa, chayqa ñawpaqman tanqayta niyta munan, “phiñakuy hunt’akunan kama.” Kimsa chunka suqniyuq versículopi chay phiñakuyqa ñam “kamasqa” karqa. “Kamasqa” simiqa “k’iriyachiy” niyta munan.

Papadokunaqa 1798 watapi “wañuchiq ch’aqnin”ta chaskirqan, chay pachapitaq “ñawpaq piñakuynin” hunt’asqa utaq tukusqa karqan. “Hunt’ay” nisqaqa tukuchiy utaq sayachiy niyta munan. Pusaq kaq capítulo, chunka isqunniyuq versículopi “piñakuypa” tukukuyninqa reqsichin mayk’aq pacha tukunanpaq karqan ch’uya wasipas soldadokunapas sarusqa kachkaptinku. Chayqa 1844 watapi tukurqan, ichaqa “ñawpaq” piñakuyninqa 1798 watapi tukurqan.

“Qhipa phiñakuynin” tukurqan 1844 watapi, 2,520 watakuna qhipaman, rey Manasés Asiriakunaq makinmanta Babiloniaman apasqa kasqan 677 a.C. watamanta. “Ñawpaq” phiñakuyninqa tukurqan 1798 watapi, 2,520 watakuna qhipaman, Israelpa hanaq kaq suyunta Asiriakuna 723 a.C. watapi watasqa servidumbreman apasqa kasqanmanta.

Aswanmi nisq’ay kachkan Daniel qillqapi pakasqa “qanchis kutikuna”manta rimaypaq, chaytam qatiq qillqayniykupi rimarisun.

«Laodiceapi iglesiapi angelninman qillqay: Kaykunatan nin Amen nisqa, cheqaq hinaspa fiel Testigo, Diospa kamasqan qallariynin: Ruwasqaykikunatan yachani, manan chiriqchu kanki, nitaq ruphaqchu: munayman karqa chiriq utaq ruphaq kayman. Chayraykun q’onqoy-tutayaq hina kasqaykimanta, mana chiriqtaq mana ruphaqtaq kasqaykimanta, simiymantam

qarqosqayki. Imaraykuchus ninqui: Qhapaqmi kani, imaymanapas yapasqañam kani, manam imapas faltawanchu; hinaspa mana yachankichu qanqa llakiyuq, wakcha, muchuypi kaq, ñawsa, q'ala kasqaykita.”»

“Kaypi Señormi qawachiwanchikmi paypa llaqtanman apachina willakuyta, runakunata waqaychanankupaq pay qayasqan ministrkunawan, mana kashanchu hawkalla kaywan, amachakuywan willakuy. Manam aswan yachayllachu, ichaqa llapa imapinpas ruraypi churasqa. Diospa llaqtanqa Laodiceaman willakuypi rikuchisqa kanku aychaman hina allinchasqa amachakuypi kasqankupi. Paykunaqa samasqañam kachkanku, yuyarispa kikinkuta hatun espiritual haywariykunapi kashasqankuta. ‘Imaraykuchus qan ninqui: Qhapaq kani, aswan qhapaqyachisqa kani, manataq imapas faltawanchu; hinaspa mana yachankichu qanqa llaqisqa, llakillik, wakcha, ñawsa, q'ala q'ala kasqaykita.’”

“¡Ima llulla pantaymi runakuna yuyayninkuman hamunman, llapallan pantasqa kashaspapas allinpi kashanku nispa atinisqankumanta aswan hatunqa! Chiqaq Testigopa willakuyninqa Diospa llaqtanta tarin llakiy pantaypi, ichaqa chay pantaypi chiqap sonqoyuq kashaqta. Mana yachankuchu paykunaq kaynin Diospa ñawpaqenpi ancha kuyaypaq hina llakiylla kasqanta. Kaykunaman rimakusqakuna, ancha alto espiritual kayninpi kashanku nispa kikinkuta alabashaqtin, Chiqaq Testigopa willakuyninqa paykunaq allinta atinikusqankuta p'akirin, mancharichiypaq sut'i willakuywan paykunaq cheqaq espiritual qhawaqsinakuy mana kasqanta, wakcha kayninta, llakiy kaynintapas willaspa. Chay testimonio, ancha k'irisqa hina, sinchi hina kaspapas, mana pantaychu kanman, imaraykuchus Chiqaq Testigo rimashan, paypa testimoniom chayna cheqaq kanan tiyan.” Testimonies, volumen 3, 252.